



PKN

Stichting voor onderzoek
historische tabakspijpen

Tijdschrift voor de verzamelaar en onderzoeker



Jaargang 40, nummer 154, januari 2018



Een persvorm en
tabakspijpen van de
Pacifictie van Gent,
1576-1876 (1976)
Pagina 14



Hergebruik van een 'Oranje
huis' transfer.
Pagina 6



Opvallend pijpje uit
onrustige tijden
Pagina 3

Opvallend pijpje uit onrustige tijden

Ewout Korpershoek (ewoutkorpershoek@tabakspijp.nl)

Het hier besproken pijpje is in de jaren 70 in de omgeving van Utrecht gevonden. Het is een trechtermodel met parelnaad versiering en afbeeldingen op beide zijden; links een tamboer en rechts een soldaat. (afb. 1a-b)



Afb. 1a-b. Trechtersvormige pijp met tamboer en soldaat. Collectie en foto Ewout Korpershoek

Op zich een bekend thema uit die periode. Na alle oorlogen en twisten op het Europees vasteland die ofwel of Nederlands grondgebied ofwel in de nabije omgeving met Nederlandse betrokkenheid werden uitgevochten, bevond ons land zich in de eerste decennia van de 18^e eeuw in de Spaanse successieoorlog en de nasleep ervan. In deze periode bereikte het 'Staatse leger' waarschijnlijk zijn grootste omvang ooit en toen na een aantal relatief rustige jaren de Oostenrijkse successieoorlog in 1740 losbarstte waren met name de zuidelijke Nederlanden tafereel van gevechten met de Fransen. De vrede van Aken in 1748, veelvuldig gerefereerd als motief op kleipijpen uit deze periode maakte aan deze oorlogsperiode een eind.



Afb. 2a-b. Detail van pijp met tamboer en soldaat. Collectie en foto Ewout Korpershoek

Een voor de tijd waarin dit pijpje gemaakt is geen bijzonder thema dus. Wat wel opvallend is, is dat het in eerste instantie lijkt alsof er tussen de benen van de soldaat een overblijfsel van een eerder merk uit de persvorm van deze pijp zichtbaar is. Het mannetje dat daar is afgebeeld lijkt op de figuurtjes die we bijvoorbeeld kennen van het merk 'landman' of 'man in het schilderhuis'. Dit lijkt echter niet het geval te zijn. Aan de ene kant omdat de afbeelding duidelijk verschilt van de verschillende varianten die we van zowel 'de landman (met schop)' als de 'man in het schilderhuis' (schildwacht) kennen, maar ook omdat hij duidelijk iets in zijn opgeheven rechterhand lijkt te hebben, dat zich in de zichtlijn achter het been van de soldaat bevindt. (afb. 2a-b)

Veruit de meeste pijpjes uit deze periode worden gekarakteriseerd door 'platte', 2D afbeeldingen van personen of taferelen, waarbij hooguit wat illustrerende objecten direct in dezelfde dimensie als de versiering zijn geplaatst. Bij dit pijpje lijkt echter een bewuste poging gedaan om de achtergrond in perspectief te plaatsen, en een interpretatie is dat op de achtergrond een legerkamp is afgebeeld met links van de tamboer een kanon, tussen zijn benen en achter zijn rechterbeen twee tenten. Op de andere zijde achter de soldaat dus het bewuste mannetje dat door zijn kleine afmeting op afstand lijkt te staan en een staf met mogelijk een vlag of vaandel in zijn rechterhand vasthoudt. Geheel duidelijk is de voorstelling niet, in die zin dat wat ik in eerste instantie als een legertent naast het been van de soldaat interpreteer, ook een wapperende vlag zou kunnen voorstellen, vastgehouden door het mannetje op de achtergrond.

Het pijpje is onder de soldaat, op de zijkant van de ketel voorzien van de letters K en S. Het merk KS gekroond is tussen 1726 en 1752 in Gouda in gebruik geweest bij de pijpmaker Kobus Sorg en het pijpje is waarschijnlijk dan ook van zijn hand.(1)

Noot:

1. Duco, D.H. 2003. *Merken en merkenrecht van de pijpenmakers in Gouda*. Amsterdam, Stichting Pijpenkabinet, p.166.